

РЕЗЮМЕ

И. Н. Ионова. Творческая самореализация личности как психолого-педагогическая проблема.

В статье изложен логико-семантический анализ понятия «творческая самореализация личности». Определена возможность рассмотрения творческой самореализации личности как цели, мотива, процесса, результата, состояния, итога и средства ее практической творческой деятельности.

Ключевые слова: реализация, самореализация, творчество, творческая самореализация личности, самоактуализация, ценности, деятельность.

SUMMARY

I. Ionova. Creative self-realization of the person as psychologically-pedagogical problem.

The article is devoted to the logical-semantic analysis of creative self-realization of personality as phenomenon. The author stresses on possibilities to present the creative self-realization personality as aim, motive, process, result, condition, and method of the practical creative activities.

Key words: realization, self-realization, creation, creative self-realization of the person, self-actualization, value, activity.

УДК 35.005.5916:37.89:93(477)

Л. В. Корж-Усенко

Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

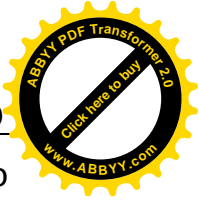
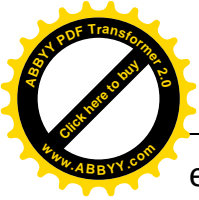
ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ УКРАЇНИ

У статті розкрито потенціал історії української педагогіки як засобу актуалізації прогресивних освітніх традицій і стимулу до пошуків подальших педагогічних пошуків; зосереджено увагу на доцільності поєднання сучасних реформотворчих процесів із загальноцивілізаційними та цінними духовними надбаннями.

Ключові слова: традиція, інновація, педагогічне новаторство, педагогічний пошук, освітній процес.

Постановка проблеми. Освітнянські реалії характеризуються суперечливими процесами, що спрямовані на збереження освітнянських традицій, цінних надбань вітчизняної та світової педагогічної культури і водночас на модернізацію галузі відповідно до вимог до інформаційної цивілізації, новітніх потреб науки, культури і соціальної практики.

Аналіз актуальних досліджень. Деякі автори серйозно занепокоєні темпами та якістю оновлення української школи, говорячи про «імітацію перетворень» і переконуючи, що інновації переважно методичного спрямування не можуть викликати докорінних змін, оскільки це зумовлено тривалою орієнтацією на освітні зразки інших культур (греко-візантійську, латинську, німецьку, американську), а не на етнонаціональну традицію. Інші застерігають проти «революційного деструктивізму», зловживань

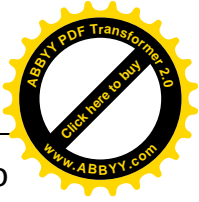
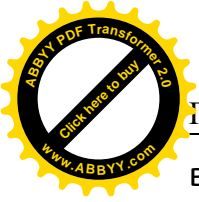

експериментаторством, щоб не викликати у суб'єктів педагогічного процесу відрази до цих **явищ**; зосереджують увагу на непорушності вічних цінностей, шанобливому ставленні до «класики», визнаних авторитетів, досвіду, традицій, що витримали перевірку часом.

Багато сучасних авторитетних учених (В. Андрущенко, М. Євтух, Г. Жураківський, І. Зязюн, В. Кремень, А. Сбруєва, О. Сухомлинська, М. Фіцула) відзначають, що кризові явища, породжувані динамічними трансформаційними процесами, обумовили необхідність у гармонізації традицій і новаторства в розвитку освіти і суспільства. До визначення ролі традиції в суспільному прогресі зверталися Конфуцій, Софокл, М. Бердяєв, Е. Дюркгейм, М. Вебер, Т. Парсонс, П. Юркевич, К. Маркс, Ш. Монтеск'є. На сучасному етапі субординацію між традиціями і новаторством досліджують І. Барсеґян, В. Власова, В. Воловик, В. Плахов, М. Фуко, Є. Шацький, О. Шейко, П. Штомпка. Вивчення виховного потенціалу українських традицій започаткували педагоги національного ренесансу І. Огієнко і Г. Ващенко. В радянський період «дореволюційні традиції» кваліфікувалися як «архаїзми»; але завдяки зусиллям окремих представників педагогічної думки (В. Сухомлинський, М. Стельмахович, В. Сявавко) інтерес до етнопедагогічних традицій було поновлено, що активізувалося на зорі українського державотворення і засвідчено низкою дисертаційних робіт 90-х років ХХ ст. Сьогодні потрібно констатувати зростання зацікавленості надбаннями педагогічної культури різних народів. Н. Гупан стверджує, що останнім часом історія педагогіки набуває нового статусу, розкриваючи свій інноваційний потенціал, стає більш вагомою у процесі формування педагогічного світогляду нової генерації вчителів.

Мета статті – з'ясувати співвідношення традиції та нововведень у розвитку історико-педагогічного процесу, їх вплив на кількісні та якісні характеристики шкільництва.

Виклад основного матеріалу. Історія вітчизняної педагогіки має глибинні традиції, витоки яких пов'язані з давніми культурами і цивілізаціями, що існували з IV тис. до н. е. і певною мірою синтезовані українською народною педагогікою. Тривалий час функцію шкіл виконували осередки, що забезпечували сакрально-культові знання утилітарного характеру, ретранслюючи родовий досвід, цінності і табу. Для здобуття ґрунтовнішої освіти племінна знать віддавала своїх дітей до шкіл грецьких міст-колоній Північного Причорномор'я за умови збереження

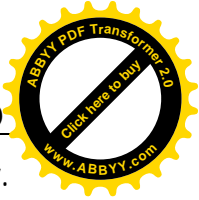
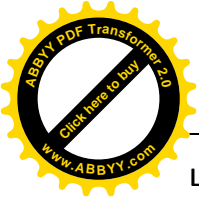

віри і традицій предків. Еллінізація, як свідчить Геродот, жорстоко каралася. Останні знахідки вчених дозволяють змінити усталені уявлення про поширення ареалу античної цивілізації і свідчать про давню вітчизняну традицію взаємодії з класичною культурою й освітою.

Із проголошенням у 988 р. князем Володимиром християнства офіційною державною ідеологією відбулася зміна «культурного коду» й освітніх траєкторій розвитку Київської Русі, що опинилася в орбіті духовного впливу Візантії, долучившись до світових цивілізаційних процесів, активного засвоєння античної культурно-наукової спадщини [4]. Справжньою революцією в передачі знань і популяризації новітніх ідей стала зміна правопису: архаїчне письмо витіснено більш прогресивною слов'янською азбукою – кирилицею, що швидко розповсюдилася на наших територіях і стала прообразом сучасного алфавіту.

Системні зміни в освіті Русі охоплювали аксіологічний, структурно-організаційний, змістовий, дидактичний аспекти. Основою нового світогляду стала філософія любові до ближнього, а метою освіти – формування вірного християнина (чинна до XIX ст. включно). Три основні ініціатори (держава, церква і сам народ) забезпечували становлення мережі шкіл. Окремі з цих закладів піднялися у своєму розвитку до забезпечення елітарних знань – це так звана «академія» Ярослава Мудрого і монастирська школа при Києво-Печерській лаврі, що за якістю релігійної освіти не поступалася Духовній патріаршій академії у Візантії. Вперше освіті було надано статусу державної ваги як засобу самоствердження і релігійного незалежнення Русі. Стрімке піднесення культурно-освітнього рівня дозволило Києву виявити амбітні претензії вважатися «столицею світу», що в іноземних джерелах називали «найвеличнішим містом», «перлиною», «другим Константинополем» [1].

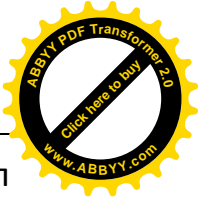
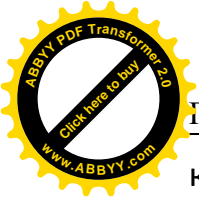
З метою підготовки державної еліти на нових християнських засадах Володимир відкрив «двірцеву школу» закритого типу, щоб рішуче порвати з язичницькою традицією. Батьки категорично відмовлялися віддавати туди дітей, оплакуючи їх, за словами літописця, «як небіжчиків». Примусовий характер і суспільний резонанс упровадження цих новацій у подальшому привели до гармонізації старого і нового світогляду східних слов'ян шляхом унесення елементів дохристиянських традицій до «руського варіанта православ'я». Основу змістового компонента «двірцевої школи» становили «сім вільних мистецтв» (подібно до курсу університетів пізнішого періоду),

що уможлиблює їх кваліфікацію як закладів підвищеного типу. М. Грушевський довів існування в Київській Русі вищої освіти завдяки викладанню в окремих закладах філософсько-богословських дисциплін. Ярослав Мудрий, як гідний продовжувач просвітницької і реформаторської діяльності свого батька, підніс «двірцеву школу» на якісно новий рівень, створивши сучасну «інфраструктуру»: переніс до Софіївського собору, відкрив майстерню для переписування книг і знамениту на всю Європу бібліотеку, що позитивно позначилося на якості педагогічного процесу. Не випадково цей заклад ще називали «академією» Ярослава Мудрого, де продукувалися прогресивні ідеї і створювалися оригінальні пам'ятки, готувалася справжня «армія реформаторів», куди приїздили вчитися діти провідних європейських монархів. Це сприяло підвищенню міжнародного статусу Києва, що в очах європейської спільноти перетворився із «варварського» міста на освічену столицю найбільшої європейської держави.

Автором першого у світі твору педагогічного характеру, написаного європейським монархом, є Володимир Мономах, який у «Повчанні своїм дітям» започаткував ідеї «освіченого абсолютизму», вказавши на моральні обов'язки монарха, високу освіченість і державницьке мислення. Шедевром вітчизняної культури світового значення є «Слово о полку Ігоревім» – синтез християнської та язичницької традицій з питомим виховним потенціалом. Освіченістю, розумом, доброчинною, просвітницькою і науковою діяльністю уславилися руські княжни: Анна Ярославна – королева Франції, Анна Всеволодівна – засновниця першого жіночого училища, Євпраксія – автор першого у світі наукового трактату з медицини, написаного жінкою.

Аналіз розвитку освіти в Київській Русі та провідних європейських країнах (X–XI ст.) дає підстави стверджувати, що це був сприятливий період в історії вітчизняного шкільництва, коли завдяки використанню рідної мови забезпечувалися випереджальні темпи поширення грамотності; освіченість не була прерогативою вищих верств, але охоплювала більш демократичний загал. Реформи київських князів були безпрецедентними за своєю масштабністю та системністю змін. Уперше у світовій юридичній практиці до кодексу законів «Руська правда» було включено низку статей щодо охорони материнства і дитинства; започатковано деякі освітні традиції, що не втратили чинності впродовж багатьох віків: шанобливе ставлення до книги і вчительської професії, доброчинність і духовне подвижництво, високий рівень освіченості суспільної еліти і чернецтва, поглиблення знань за

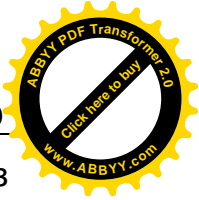
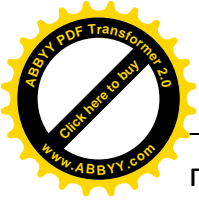
кордоном (особливо у православних центрах). Тоді ж сформувався тип народної «церковно-парафіяльної» школи, що існував до початку ХХ ст.

Перебування українських земель у складі Литовського князівства (ХІІІ–ХV ст.) можна охарактеризувати як традиціоналістський період.

На сучасному етапі під час дискусій щодо доцільності руху в європейський освітній простір часто недооцінюється те, що українці були активними об'єктами і суб'єктами цього процесу. На межі ХV–ХVІ ст. відбулися глобальні ментальні зрушення: внаслідок активізації навчання українців за кордоном здійснюється поступова переорієнтація з грецького «культурного коду» на європейську систему цінностей [4]. Своєрідним посередником у засвоєнні нашими співвітчизниками новацій західноєвропейської теорії і практики певний час виступала Польща та Австрія, тоді як Україна стала «вікном в Європу» для Росії ХVІІ–ХVІІІ ст., яка у ХІХ ст. посилила свій духовний вплив у зворотному напрямку. Перебування українських територій у складі могутніх імперій заклало традицію «відтоку мізків і талантів», що актуальна й досі. Суттєвих змін зазнали географія освітніх мандрів, соціальний склад студентства і наукові пріоритети. До видатних гуманістів, які є гордістю європейських університетів, належить плеяда діячів українського походження, новаторські твори яких набули значного суспільного резонансу. Юрій Дрогобич-Котермак – талановитий астроном і медик, перший з українців доктор філософії та медицини, ректор Болонського університету. Першим латиномовним поетом українського походження є Павло Русин. Станіслава Оріховського-Роксолана називали «генієм риторичного мистецтва». З їх іменами пов'язана актуалізація інтересу до живої народної мови, участь у створенні перших кирилических книжок Ш. Фіоля. Поява друкованого слова стала справжньою революцією в передачі інформації.

Інкорпорація українських територій до складу Корони Польської характеризується суперечливими тенденціями, активнішим залученням до надбань європейської цивілізації і витісненням традиційного шкільництва. Виразно конфесійна основа освіти зумовила жорстку конкуренцію між навчальними закладами, об'єктивну потребу в пошуках нових форм роботи, багатство типологічного діапазону шкіл, що сприяло диверсифікації і зміцненню практики запозичення апробованих новацій.

З ХVІ ст. в Україні з'являються гуманістичні школи (протестантські гімназії та єзуїтські колегіуми) з унормованою всеєвропейською

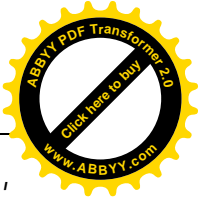
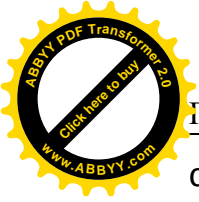

програмою освіченого благочестя на основі селекції класичної спадщини з позицій християнської етики. Серед методичних інновацій – вивчення латини не шляхом абстрактного зазубрювання тонкощів граматики, а завдяки засвоєнню прикладів з античної літератури. Новаторством вирізнялася методика на основі змагальності, практикувана у різноманітних формах, що згодом використовувалася і у православних закладах. До позитивних нововведень гуманістичної освіти належить упорядкування циклів дисциплін. Педагоги католицьких шкіл ще з XV ст. зобов'язувалися мати високу кваліфікацію – щонайменше звання бакалавра. Рівень цих закладів суттєво залежав від покровителів-магнатів. Єзуїтські школи швидко здобули славу найкращих, тому до них охоче віддавали своїх дітей і протестанти, і православні, а нове покоління вже було ревними католиками. Питання освіти викликали величезний суспільний резонанс: колегіуми Ісуса Христа з офіційними засадами толерантності і космополітизму, ґрунтовним змістовим наповненням, стрункністю організації, високим рівнем кадрів і знань успішно конкурували із традиційними українськими школами, що характеризувалися патріархальністю і догматизмом. Проте відмова суспільної еліти від рідної мови і традицій загрожувала втратою національної ідентичності [3].

Слід урахувати внутрішню логіку розвитку закладів певного типу: уніатські школи, створені з пропольською орієнтацією, пізніше почали забезпечувати виховання у національному дусі і плекати українську інтелігенцію, зважаючи на здобутки європейської педагогіки за неухильного дотримання народних традицій та норм християнської моралі.

Символом творчого синтезу греко-слов'янської традиції з новітньою європейською освітньою практикою стала діяльність Острозького культурно-освітнього осередку. Поєднання ідейного розмаїття і відносної толерантності за домінування православних цінностей, добірний колектив викладачів сприяли розвитку нового світогляду, широкої ерудиції, толерантності, неортодоксальних поглядів студентства; нарешті, вчительські функції почали виконувати інтелектуали вітчизняного ґатунку.

Новим у діяльності братських шкіл був патріотичний характер виховання та використання елементів класно-урочної системи, що відкривала двері масовій освіті. Широко практикувалося викладання запитальним чином, що можна вважати зародком сучасного методу евристичної бесіди – популярної в Європі. Учитель активізував самосвідомість учнів шляхом

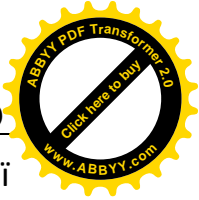
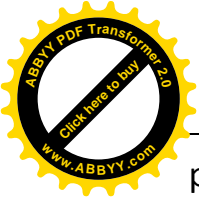

створення атмосфери пошуків і знахідок, використовуючи пояснення, бесіди, самостійну роботу, повторення, диспути, взаємне навчання.

Новації глобально-історичного значення пов'язані з переходом ініціативи до історичної столиці України та сполученням у діяльності Києво-Могилянської колегії вітчизняної культурно-освітньої традиції зі здобутками сучасної західноєвропейської науки [5]. Хоча Київська академія – це більш консервативний, догматичний, ортодоксальний заклад порівняно з європейськими університетами, проте не позбавлений інноваційних процесів, зумовлених потребами практики і викликами суспільства. Прогресивні представники керівництва академії дбали про підвищення інтелектуальної насиченості, наукоємності дисциплін, оновлення змістового компонента. Низка авторських курсів її професорів засвідчують обізнаність із новітніми досягненнями науки й освіти. В академії практикувалися елементи методів і технологій, що нині реалізуються як інноваційні. Багаторівнева система оцінювання знань нашоюхує на думку про аналогії між тодішніми і новітніми підходами до визначення навчальних досягнень.

До демократичних та гуманістичних традицій Києво-Могилянської академії належали всестановий характер освіти, рівність студентів у навчанні, корпоративна солідарність викладацьких і студентських братств, права автономії та самоврядування. Виховні принципи ґрунтувалися на врахуванні індивідуальних особливостей, заохоченні, змагальності та взаємоконтролі. Серед методів стимулювання перевага віддавалася моральному впливу. З другої половини XVIII ст. унаслідок уніфікації та регламентації навчальних програм переривається академічна традиція складання індивідуальних текстів лекцій, викорінюється творчий підхід до викладання, що поряд з уведенням цензури на друковані видання, витісненням української мови уможливило поступове перетворення академії у вузькостановий духовний заклад. Однак Києво-Могилянська академія виконала функцію творчої лабораторії нового світогляду, де формувалася індивідуальність «людини Бароко», чий критичний розум долав обмеження теоцентричності, забезпечивши народження світської ментальності.

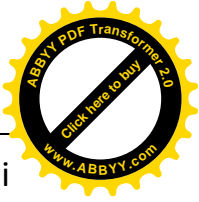
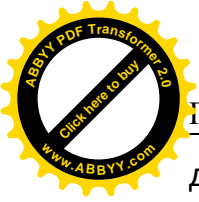
На думку професора Римського університету С. Грачотті, з XVII ст. українська культура набула панєвропейського характеру і стала посередником у проникненні західноєвропейських ідей на московський ґрунт. Деякі дослідники називають це експансією українських інтелектуалів, посяганням на усталені традиції Московської держави,

розкривають сильні інтелектуальні впливи представників «київської вченості» на становлення російського національного шкільництва [2, 81]. Реформатори шкільництва із Сербії, Болгарії та Чорногорії постійно зверталися з проханням надсилати освітніх місіонерів. Загалом, це період здійснення експорту українських освітніх традицій і педагогічних знахідок на зарубіжні культурно-освітні ринки передусім слов'янського світу; внаслідок виокремлення педагогіки в самостійну науку з'явилися нові виховні концепції, зріс обсяг світських знань, започатковано раціональні методи навчання; в Україні відбувається становлення та інституційне оформлення різнорівневої мережі навчальних закладів, окреслення автентичної структури національного шкільництва, що охоплювала початкову (січові, полкові, парафіяльні, монастирські, школи мандрівних дяків), середню (колегіуми) і вищу ланки (Києво-Могилянська академія, Львівський університет), заклади професійної освіти.

В умовах перерваності державницької традиції в Україні особливе значення мала позиція державців, які визнавали пріоритетність освіти. Значний реформаторський потенціал мав гетьман К. Розумовський. Успіхи в реалізації проекту загальної початкової освіти реально наблизили перспективу запровадження елементарної грамотності. Необхідність створення університету в Батурині мотивувалася в його проекті «схильністю малоросійського народу до навчання і науки», традиціями «заснування шкіл в Україні», браком української професури та віддаленістю від іноземних центрів. Призначений для плекання національної еліти, він вирізнявся новітньою структурою програми, збільшенням обсягу реальних знань, правом автономії, колегіальністю управління, демократизмом. Попри незреалізованість проекту, ця пам'ятка – своєрідний ідеал українського університету європейського рівня, що поєднував класичний і новий типи. Рух суспільної еліти за створення місцевих університетів набув масового характеру, але не дістав підтримки імперського уряду. Дух казенщини, муштри, догматизму, заборона у школах рідномовного навчання призвели до закріплення у свідомості українців зневіри в необхідності освіти. Український народ перетворився на один із найвідсталіших за рівнем грамотності, хоча нещодавно славився своєю освіченістю серед європейців.

Громадській та приватній ініціативі довелося здійснити величезну роботу з метою подолання освітнього «абсцентизму», що сформувався в селян за часи закріпачення. Новим було намагання надати освіті практичної

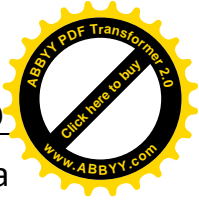
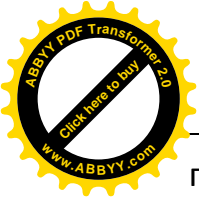
доцільності (приватна школа вченого-експериментатора В. Каразіна в садибі Кручик, перша школа пасічників ученого-новатора І. Прокоповича в Пальчиках – безпрецедентна за тривалістю діяльності й інтернаціональністю складу вихованців, дещо пізніше – Воздвиженські трудові школи поміщика М. Неплюєва, кращі в Російській імперії і за кордоном).

Новими тенденціями розвитку гімназійної освіти були: пошук моделі єдиної школи, об'єднання природничого і гуманітарного напрямів, наближення програм чоловічих та жіночих шкіл. Аналіз діяльності приватних закладів свідчить про зростання їх інноваційного потенціалу завдяки використанню ідей реформаторської педагогіки (демократизація, гуманізація, соціалізація освіти, педоцентризм, забезпечення творчого саморозвитку особистості). Поєднанням нових методів навчання з пануванням народних традицій і родинною атмосферою вирізнялася колегія П. Галагана, де здобула освіту ціла плеяда майбутніх академіків, видатних громадських та освітніх діячів.

Якщо класичні університети характеризувалися прихильністю до традиції, то громадські та приватні вищі навчальні заклади – здатністю до реалізації інноваційного потенціалу. Важливим нововведенням у галузі вищої освіти початку ХХ ст. була реабілітація української мови як наукової.

Унаслідок активізації громадсько-педагогічного руху й освітянського подвижництва з'явився новий прогресивний тип закладів – недільні школи з вражаючими успіхами учнів, новітніми підходами до навчання та спілкування вчителів з вихованцями. За кілька років свого існування ці заклади продемонстрували велику здатність до реформування, а недільна школа Х. Алчевської дістала міжнародне визнання.

Унаслідок реформ 60-х років ХІХ ст. у Російській імперії з'явився новий суб'єкт освітньої діяльності – земства, політика яких з тяжінням до децентралізації, демократизації та динамічного впровадження інновацій згодом набула ознак альтернативи щодо консервативного курсу уряду. Вплив реформаторської педагогіки на земську освітню діяльність позначився в аксіологічному, структурному, змістовому, методичному аспектах. Водночас акумуляція оригінальних ідей педагогічного імпорту не була механічною і беззастережною, свідченням чого була виняткова увага до регіонального компонента, розробка «гнучких, еластичних програм», пристосованих до потреб населення. Значна увага приділялась розвитку диференційованого та індивідуального підходів, паритетності спілкування «вчитель – учень»,

прищепленню навичок самоосвіти, додатковій роботі з обдарованими та невстигаючими; методам наочності, ілюстрації, демонстрації, пояснювального читання, екскурсії. Земська діяльність зазнала активізації у 1917–1919 рр. зі становленням національної системи освіти, впровадженням рідної мови і предметів українознавства, урізноманітненням форм та методів навчального процесу і позашкільної роботи, сприяючи розвитку активності, творчої самодіяльності, оригінальності мислення.

Висновки. Розвиток освіти в Україні завжди супроводжувався змінами, перетвореннями і нововведеннями більшої чи меншої інтенсивності, що за певних історичних реалій та суспільних пріоритетів переростали в кардинальні реформи. Тож історію вітчизняного шкільництва можна інтерпретувати не як односпрямований процес прогресуючих позитивних тенденцій, а як чергування розвитку, стагнаційних явищ і регресу, періодів, насичених інноваційними ідеями і реформаторською практикою, з часами «застою», «консервації» та ігнорування будь-яких нововведень. «Критична маса» часткових інновацій уможливлювала докорінні зміни шляхом трансформації типів освіти: магічно-ритуального у схоластичний, потім – у гуманістичний, просвітницько-прогресивистський, національний.

Здійснення ретроспективного аналізу реформаційних процесів в освітній сфері дозволяє констатувати, що саме громадська та приватна ініціатива виступала їх провідними рушіями, сприяючи зростанню її кількісних та якісних параметрів. Дослідження досвіду українського шкільництва можуть слугувати джерелом актуалізації прогресивних освітніх традицій і стимулом до пошуків педагогічного пошуку.

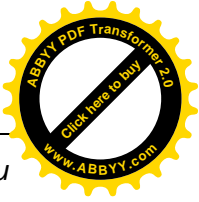
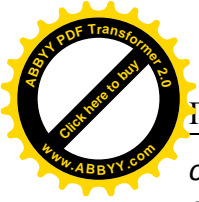
ЛІТЕРАТУРА

1. Брайчевский М. Ю. Учреждение христианства на Руси / М. Ю. Брайчевский ; отв. ред. М. В. Попович. – К. : Наук. думка, 1989. – 296 с.
2. Кремень В. Україна: альтернативи поступу (критика історичного досвіду) / Кремень В., Табачник Д., Ткаченко В. – К. : ARC-UKRAINE, 1996. – 793 с.
3. Сірополко С. Історія освіти в Україні / С. Сірополко. – К. : Наук. думка, 2001. – 912 с.
4. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. – К. : А.П.Н., 2003. – 68 с.
5. Шевчук В. Освіта в козацькі часи / В. Шевчук // Віче. – 2001. – № 9 (114). – С. 88–103.

РЕЗЮМЕ

Л. В. Корж-Усенко. Традиції і інновації в історії педагогіки України.

В статті розкрито потенціал історії української педагогіки як средства актуалізації прогресивних освітніх традицій і стимула к дальшому

оживлению педагогических поисков; акцентировано внимание на целесообразности соединения современных реформаторских процессов с общецивилизационным и ценностным духовным достоянием.

Ключевые слова: традиция, инновация, педагогическое новаторство, педагогический поиск, общеобразовательный процесс.

SUMMARY

L. Korge-Usenko. Traditions and innovations in history of pedagogics of Ukraine.

The potential of the history of Ukrainian pedagogics as the facility of actualization of the progressive educational traditions and stimulus for the further revival of pedagogical searches; are under review in article the expediency of connection of modern reformatory processes from by general-civilization and valued spiritual property are stressed.

Key words: tradition, innovation, pedagogical innovation, pedagogical search, educational process.

УДК 378. 14: 004

О. Б. Кривонос

Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

РІВНЕВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ – ОДИН ІЗ ПРОВІДНИХ ПРИНЦИПІВ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

У статті розглядаються провідні аспекти сучасного процесу розвитку диференціації освіти, переваги і недоліки рівневої диференціації навчання як одного із провідних принципів організації навчально-виховного процесу. Подані результати дослідження ефективності впровадження зовнішньої і внутрішньої рівневої диференціації навчання студентів і школярів.

Ключові слова: диференційоване навчання, зовнішня диференціація, внутрішня диференціація, рівнева диференціація, переваги рівневої диференціації, недоліки рівневої диференціації.

Постановка проблеми. Сьогодні принцип диференціації навчання набуває нового забарвлення в контексті філософії дитиноцентризму в освіті. Покладена в основу парадигми сучасної освіти, ця філософія формує основні засади особистісно зорієнтованого навчання й виховання, оскільки «ставить людину, неповторну її індивідуальність у центр педагогічної взаємодії, визнає людину з її особистими потребами і власним внутрішнім світом як вищу цінність суспільного життя» [2, 41]. Саме тому сьогодні диференціація навчання є одним із ключових дидактичних понять.

Диференційоване навчання в тих або інших формах сьогодні реалізується в Україні практично в кожній загальноосвітній установі. Про це свідчать наявність профільних класів, гімназій, класів корекції. Організуються гнучкі групи учнів і в складі звичайних класів. Це пов'язано з великими соціальними змінами, демократизацією життя суспільства, зміною ціннісних